Correctievoorschrift HAVO

2021

tijdvak 1

kunst

beeldende vormgeving - dans - drama - muziek - algemeen

Het correctievoorschrift bestaat uit:
1 Regels voor de beoordeling
2 Algemene regels
3 Vakspecifieke regels
4 Beoordelingsmodel
5 Aanleveren scores
6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.
Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.
Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:
1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
2 De directeur doet de van de examinator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommitteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommitteerde.
4 De examinator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
5 Indien de examinator en de gecommitteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommitteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:
1 De examinator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.

4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.

5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

7 Indien de examinator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens.
Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*
Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinator en gecommitteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*
Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.
Verduidelijking
Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctie-voorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.
Een fout
Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.
Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

– Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
  en/of
– Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Blok 1 Ter lering en vermaak in het zeventiende-eeuwse theater

1 maximumscore 2

De zeventiende-eeuwse schrijver bewerkte een bestaand klassiek toneelstuk om (twee van de volgende):

- zijn gedegen opleiding (over de Klassieke Oudheid) te etaleren (waarmee zijn status bij het elitepubliek werd verhoogd).
- een vorm van waardering / respect voor het oorspronkelijke werk te tonen.
- verzekerd te zijn van een bestaand (sterk/goed) plot dat hij kon navolgen.
- de oorspronkelijke tekst te overtreffen (om op die manier de wedijver met andere schrijvers te winnen).

per juist antwoord 1

2 maximumscore 2

De immigranten droegen bij aan de bloei van het Amsterdamse theater in de zeventiende eeuw, omdat (twee van de volgende):

- sommigen getalenteerde schrijvers/dichters waren die vakgenoten in de Republiek inspireerden.
- sommigen getalenteerde acteurs waren die vakgenoten in de Republiek inspireerden.
- zij getalenteerde schrijvers/dichters / acteurs waren die nieuwe stukken schreven.
- de uit het Zuiden gevluchte rederijkers / immigranten nieuwe rederijkerskamers oprichtten.
- sommigen rijk waren en geld bezaten om naar het theater te gaan.
- zij voor nieuwe onderwerpen zorgden die konden bijdragen aan het theater.

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores

3 maximumscore 4

- terzijde Warenar (een van de volgende): 1
  - "Als de rijke de arme zo toespreekt dan is dat niet om niet. Ik vrees dat de meid hem van mijn pot heeft verteld." / "Als de rijke […] heeft verteld."
  - "Oh, wat fleemt hij zalvend, ja, het gaat hem om de pot." / "Oh, wat fleemt […] de pot."
  - "Ik ben mijn geld al kwijt…hoe zwaar is het mij te moe." / "Ik ben mijn […] te moe."

- terzijde Rijckert: 1
  "Als ik hem laat weten dat mijn boodschap is, zijn dochter te verzoeken tot mijn huisvrouwe, dan denkt hij dat ik met hem spot want zo'n ongelijke stand zie je zelden trouwen." / "Als ik hem […] zelden trouwen."

- Het effect op het publiek is (een van de volgende): 1
  - komisch
  - spanningsverhogend

- uitleg (een van de volgende): 1
  - Het publiek kent zowel het geheim / de angst van Warenar als de intenties van Rijckert en ziet dat ze langs elkaar heen praten.
  - Het publiek merkt op dat beide heren de woorden van de ander vanuit hun eigen perspectief horen en interpreteren, en ziet dat er een misverstand in de communicatie ontstaat.
  - Het publiek heeft een kennisvoorsprong ten opzichte van beide personages (en kan voorspellen wat er zou kunnen gebeuren).

Vraag	Antwoord	Scores

4 **maximumscore 2**

- voorbeeld en komische werking juist 1
- theorie met juiste uitleg 1

een van de volgende:

– (voorbeeld) Rijckert buigt verschillende keren wijdbeens door de knieën.
(komische werking) Deze bewegingen zijn uitvergroot/overdreven en benadrukken (de zinspeling op) zijn geslacht (afkomst). ("Wat vind je van mijn geslacht?")
(theorie met uitleg) een van de volgende:
  – Incongruentietheorie: de kijker lacht om de plotselinge overgang in Rijckerts verhaal (namelijk van een alledaags onderwerp naar zijn geslacht).
  – Ontladingstheorie: de kijker lacht om het gesprek van Rijckert over zijn geslacht, waarmee een taboe doorbroken lijkt te worden (geslacht heeft een dubbelzinnige betekenis).

– (voorbeeld) Rijckert loopt met knikkende knieën / waggelend.
(komische werking) Deze bewegingen zijn uitvergroot/overdreven en benadrukken zijn ouderdom. ("De jaren die ik oud ben, kun je wel voorspellen.")
(theorie met uitleg) Superioriteitstheorie: de kijker lacht Rijckert uit om zijn excentrieke / stroeve loopje (het is een vorm van leedvermaak).

– (voorbeeld) De knieval van Rijckert voor Warenar is stroef / hapert.
(komische werking) Deze beweging is uitvergroot/overdreven en het benadrukt zijn ouderdom. ("De jaren die ik oud ben, kun je wel voorspellen.")
(theorie met uitleg) Superioriteitstheorie: de kijker lacht om de oude man die stroef door de knieën gaat, terwijl hij eigenlijk een jeugdige knieval wil maken (het is een vorm van leedvermaak).

Vraag	Antwoord	Scores
5	**maximumscore 4**	
	• spel (twee van de volgende):	2
	– (lichaamshouding) Reym houdt de kan in de rechterhand, de linkerhand ondersteunend onder de kan (net als het melkmeisje).	
	– (lichaamshouding) Reyms hoofd is licht gebogen (net als het melkmeisje).	
	– (handeling) Reym schenkt melk uit een kan in een kom (net als het melkmeisje).	
	– (mise-en-scène) De positionering van Reym is half afgewend, linkerschouder dichter bij de kijker dan de rechterschouder (net als de positionering van het melkmeisje).	
	– (mimiek) Reyms ogen zijn neergeslagen / naar beneden gericht op de kan (net als de blik van het melkmeisje).	
	Opmerking *Wanneer er een voorbeeld juist beschreven is, 1 scorepunt toekennen.*	
	• theatervormgeving (twee van de volgende):	2
	– (kostuum) Reym draagt een hoofddoek (net als het melkmeisje).	
	– (rekwisieten) De bruinkleurige, aardewerken kan en/of kom die als rekwisieten gebruikt worden (komen overeen met de kan en kom in het schilderij).	
	– (belichting) In het decor lijkt de belichting / de lichtinval van links (door het raam) te komen (net als in het schilderij).	
	– (decor) de vorm / plaats van het geruite / glas-in-loodraam (komt overeen met de vorm / plaats van het raam in het schilderij).	
	Opmerking *Wanneer er een voorbeeld juist beschreven is, 1 scorepunt toekennen.*	
6	**maximumscore 2**	
	• ontwikkeling: Warenar is aan het begin van het stuk een achterdochtige vrek, maar hij ziet (na de geboorte van zijn kleinkind) dat andere zaken belangrijker zijn dan geld, en hij wordt iemand die zijn geld weggeeft.	1
	Opmerking *Alleen als zowel het beginpunt als het eindpunt van de ontwikkeling in het antwoord juist genoemd worden, 1 scorepunt toekennen.*	
	• les: Obsessieve aandacht voor geld maakt de mens achterdochtig / ongelukkig. (Het ware geluk vind je in het nieuwe leven / het leven met anderen / de liefde voor anderen / als je je rijkdom deelt of schenkt.)	1

Vraag	Antwoord	Scores

7 **maximumscore 1**
Het antwoord moet de volgende strekking hebben:
In de zeventiende eeuw diende vermaak als medicijn, omdat:
het emotionele evenwicht van de kijker, die in onbalans was gebracht na het zien van een tragedie, kon worden hersteld met een komedie/klucht.

Opmerking
Een antwoord zoals "de kijkers gaan dan blij naar huis" is niet voldoende en mag niet goed worden gerekend.

8 **maximumscore 2**
twee van de volgende:
- De waarde van kunst (en/of het levensgrote / ten voeten uit geschilderde portret) verhoogde de status van de (rijke) koper in de zeventiende eeuw.
- De kleding (decoratie / stoffen) van de geportretteerde (naar de, toentertijd, laatste Franse mode) maakte zijn/haar welvaart / rijkdom duidelijk in de zeventiende eeuw.
- De schoen stond in de zeventiende eeuw symbool voor seksualiteit.
- De vrouwelijke burger was minder geëmancipeerd (minder waard) dan de man in de zeventiende eeuw.
- Er was een bloeiende markt in het verhandelen van schilderijen in de zeventiende eeuw.
- Men was geïnteresseerd in het zo realistisch mogelijk (na)schilderen van de werkelijkheid in de zeventiende eeuw.

Blok 2 Humor in de muziek van het moderne

9 **maximumscore 1**
Het gebruik van elementen uit de tango was ongebruikelijk in de concertmuziek, omdat:
Satie met deze elementen verwees naar de vermaakscultuur ('lage' cultuur) wat in concertmuziek / de hoge / traditionele cultuur als ongebruikelijk / ongepast werd gezien.

Vraag	Antwoord	Scores

10 **maximumscore 2**
twee van de volgende:

		geluidsfragment 1 (Debussy)	geluidsfragment 2 (Satie)
–	(vorm)	De vorm van de melodie is opgebouwd als een lange doorlopende lijn.	De compositie is opgebouwd uit losse korte motieven.
–	(tempo)	Het tempo wisselt tussen vertraging en versnelling.	Het tempo is constant.
–	(toonhoogte)	De toonhoogte bestaat uit veel verschillende akkoorden / veel harmonische beweging / ontwikkeling. of De melodie heeft een grote toonomvang / kent veel grote intervallen.	De toonhoogte bestaat uit weinig verschillende akkoorden / weinig harmonische beweging / ontwikkeling. De motieven hebben elk een kleine toonomvang / weinig beweging / weinig melodische variatie.

Opmerking
Alleen als per muzikaal vormgevingsaspect een verschil tussen geluidsfragment 1 én geluidsfragment 2 juist wordt genoemd, 1 scorepunt toekennen.

11 **maximumscore 2**
De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:
- Het publiek verwachtte van kunst destijds een verheven / waardevolle / serieuze ervaring (boodschap) 1
- Dergelijke titels zetten het publiek op het verkeerde been (bevatten onzin (zijn absurdistisch) / humor / tegenstrijdigheden) wat verwarring / ergernis kon oproepen (en waardoor de verwachting van het publiek niet werd waargemaakt) 1

12 **maximumscore 1**
een van de volgende:
– syncopen (met name in de melodie)
– constant / dansbaar

Vraag	Antwoord	Scores

13 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- (citaat 1) Satie stelt zich onafhankelijk op waarbij hij trouw blijft aan zijn eigen ideeën (en het publiek zelfs uitdaagt). (Dit is in overeenstemming met het advies van Cocteau om (als kunstenaar) vast te houden aan je eigen ideeën / je "ware zelf" en/of aan datgene wat het publiek afwijst) 1
- (citaat 2) Satie verwerkt elementen uit de vermaakscultuur uit het 'echte leven' in zijn muziek. (Die vermaakscultuur is te interpreteren als een deel van de "werkelijkheid" waar Cocteau op doelt) 1

14 maximumscore 1

Picasso heeft met het kubisme de kunst "ontdaan van perspectief" door (een van de volgende):

- het beeld uit verschillende perspectieven te laten bestaan, die er tegelijkertijd en/of naast elkaar zijn. (Een "perfect" of kloppend perspectief is er niet.)
- minder figuratief te zijn / de ruimtelijke werking op de hak te nemen.
- een andere visie op kunst te hebben / kunst vanuit verschillende kanten te bezien.

15 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De vormen zijn (niet naturalistisch maar) teruggebracht tot geometrische / schematische basisvormen.
- De tweedimensionale weergave van onderdelen (platte vlakken) zijn gecombineerd met een driedimensionale vorm.
- Sommige onderdelen (zoals de pijp van de Franse manager / megafoon van de Amerikaanse manager) zijn vervormd/uitvergroot / benadrukt.
- Sommige onderdelen (zoals het hoofd van de Franse en Amerikaanse manager) zijn samengesteld uit aanzichten vanuit verschillende hoeken.

per juist antwoord 1

16 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Satie gebruikt en combineert fragmenten / werkt fragmentarisch, ook Picasso gebruikt materialen door elkaar / stelt delen samen 1
- Satie gebruikt bestaande (populaire) muziek en/of (alledaagse) geluiden, ook Picasso gebruikt bestaande / alledaagse materialen zoals (stukken van) kranten en decoratiepapier 1

Opmerking
Alleen als Saties werkwijze en Picasso's werkwijze steeds juist wordt genoemd, 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores

17 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Wel (een van de volgende): 1
  - De muziek van Satie kent veel herhaling, net als de achtergrondmuziek in publieke ruimtes (waardoor je het stuk niet hoeft af te luisteren, want het is bekend).
  - De muziek van Satie kent weinig contrasten (dynamiek / volume), net als de achtergrondmuziek in publieke ruimtes.
  - Satie streefde naar een muziek die niet vraagt om een muzikale analyse ("waar je niet naar luistert, maar die je slechts hoort"), ook achtergrondmuziek in publieke ruimtes is niet bedoeld om naar te luisteren / om serieus te nemen.
- Niet (een van de volgende): 1
  - De muziek van Satie was niet commercieel, terwijl de achtergrondmuziek in publieke ruimtes wel commercieel is.
  - Satie ontwikkelde zijn muziek vanuit een (maatschappij-/kunst)kritische houding (zijn muziek was een vorm van antikunst), terwijl de achtergrondmuziek in publieke ruimtes geen verheven doel/ideaal kent.

Blok 3 Dans als vermaak in de twintigste eeuw

18 maximumscore 1

Tapdans was juist bij een groot publiek populair, omdat (een van de volgende):

- het een grote virtuositeit in voetenwerk laat zien en dat was aantrekkelijk voor jong en oud om naar te kijken.
- het als een nieuw ritmisch element werd toegevoegd en daardoor aantrekkelijk was voor alle leeftijden om naar te kijken én te luisteren.

19 maximumscore 2

- (kenmerk) het ritme met de voeten hoorbaar maken 1
- manieren (een van de volgende): 1
  - Hij loopt voor- en achterwaarts de trap op.
  - Hij maakt geluiden met zijn stem / neuriet.
  - Hij zingt een lied (op het ritme van de tap).

Vraag	Antwoord	Scores

20 **maximumscore 3**

- (maatschappelijk) In de crisistijd van de jaren dertig bood film de mogelijkheid om de harde werkelijkheid even te ontvluchten 1
- (economisch) Film was goedkoop amusement: kaartjes waren relatief goedkoop voor wat er geboden werd 1
- (technologisch) Het medium ontwikkelde zich spectaculair met steeds nieuwe 'uitvindingen' die iedereen wilde bekijken, zoals de geluidsfilm / de kleurenfilm / steeds grotere filmkwaliteit 1

21 **maximumscore 2**

twee antwoorden, bijvoorbeeld:

- beweging/handeling: Hij glijdt bijna uit.
- beweging/handeling: Hij botst tegen de plank aan.
- beweging/handeling: Hij struikelt verschillende keren.
- beweging/handeling: Hij botst tegen een muur aan.
- mimiek: Zijn mond beweegt hij met z'n handen naar links en naar rechts (alsof hij met zijn handen zijn gezicht kan veranderen).

Opmerkingen
Alleen als er steeds een verschillend aspect genoemd en beschreven is, 1 scorepunt toekennen.
Uit de uitleg moet het fysiek komische blijken.

22 **maximumscore 3**

vier van de volgende:

- De ballerina's blijven "hangen" in de spagaat / de spagaat wordt herhaald.
- Het voetenwerk is versneld (enigszins chaotisch).
- De dansers knikken met hun hoofden.
- De dansers dansen wijdbeens.
- De inzet (timing) van de beweging is ongelijk.
- Een ballerina wordt geplet op de knieën van de dansers.
- Een ballerina rolt van de voeten van de dansers.
- De dansers dansen de vrouwenrol (pas de quatre).
- Een ballerina blijft voorover gebukt hangen (terwijl een danser probeert contact te maken met haar).

indien vier antwoorden juist	3
indien drie antwoorden juist	2
indien twee antwoorden juist	1
indien minder dan twee antwoorden juist	0

Vraag	Antwoord	Scores

23 **maximumscore 2**

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- 1: Dat de danser de ballerina loslaat is een onverwachte wending, omdat het lijkt op een fout die gemaakt wordt.
- 2: Dat de dansers luid zuchten, is een onverwachte reactie, omdat het impliceert dat de ballerina te zwaar zou zijn om op te tillen (terwijl ballerina's vederlicht zijn).
- 3: Dat een ballerina (horizontaal) wordt afgevoerd, is een ongerijmdheid die doorgaans niet plaatsvindt in het klassiek ballet.
- 4: Dat ballerina's een danser opvangen, is een ongerijmdheid die in het klassiek ballet niet gebeurt (dansers vangen ballerina's op).

per juist antwoord 1

24 **maximumscore 3**

drie van de volgende:

- De beat van de muziek wordt benadrukt door het tapgeluid.
- Het voetenwerk is virtuoos / spectaculair.
- In het optreden wordt (afwisselende) populaire, hedendaagse muziek gebruikt.
- De opstellingen binnen de choreografie zijn afwisselend.
- Eigentijdse elementen zijn toegevoegd aan de choreografie ('selfie').
- Het showlicht zorgt voor spektakel.

per juist antwoord 1

Blok 4 Slapstick in populaire cultuur en in hedendaagse kunst

25 **maximumscore 1**

Slapstickhumor was laagdrempelig, omdat (een van de volgende):

- het alleen bestond uit fysieke handeling (zonder taal), waardoor de humor (internationaal) toegankelijk is (er is niet een bepaald intellectueel niveau vereist).
- het (uitvergrote) situaties en/of leedvermaak uit het dagelijks leven toonde, waardoor de humor herkenbaar is voor iedereen.

Opmerking
Een antwoord zoals "alles gaat mis" of "de wendingen zijn onverwacht" is niet voldoende en mag niet goed worden gerekend (want het zegt niets over de laagdrempeligheid).

Vraag	Antwoord	Scores

26 maximumscore 4

- In de film van Bas Jan Ader is het vallen niet humoristisch, omdat (twee van de volgende): 2
  - het vallen opzettelijk is (wat pijnlijk / tragisch / shockerend is / vervreemding oproept).
  - de afloop van het vallen niet te zien is (we weten niet of het goed afloopt, dit roept spanning/onzekerheid op).
  - Ader echt zelf valt (en zich dus ook werkelijk bezeerd kan hebben).
  - Ader voor, tijdens en na zijn vallen geen reactie / gezichtsexpressie toont.
  - Aders vallen vertraagd / gestileerd is (waardoor het benadrukt wordt).

Opmerking
Wanneer er een reden juist beschreven is, 1 scorepunt toekennen.

- In slapstick-comedy's is het vallen wel humoristisch, omdat (twee van de volgende): 2
  - het vallen vaak een gevolg is van onbenulligheid/onhandigheid / naïviteit (wat als lachwekkend wordt ervaren).
  - de afloop van het vallen te zien is / het vallen geen pijn doet (wat een bevrijdende lach tot gevolg heeft).
  - er gebruikgemaakt wordt van de suggestie van vallen (door middel van montage / special effects) en/of er een stuntman ingezet wordt die valt.
  - er voor / tijdens / na het vallen gezichtsexpressie zichtbaar is / er wordt gereageerd.
  - het vallen onderdeel van verschillende fysieke handelingen is.

Opmerking
Wanneer er een reden juist beschreven is, 1 scorepunt toekennen.

27 maximumscore 2

De film van Ader kan opgevat worden als kunst, omdat (twee van de volgende):

- de verhalende context ontbreekt, waardoor het werk meer vragen oproept dan antwoorden geeft / het werk vervreemdend is.
- zijn film gemaakt is rondom een veelgebruikt thema/onderwerp in de kunst, namelijk 'verlies / (schoonheid van) tragiek / mislukking'.
- het kenmerken van conceptuele kunst toont, waarbij het idee/concept belangrijker lijkt te zijn dan de esthetische uitvoering ervan.
- de film getoond wordt in een galerie of museum.

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores

28 **maximumscore 2**

De cameravoering versterkt het 'onverstoorbare' doordat
(twee van de volgende):

- (camera-afstand) er een close-up genomen wordt van McQueens gezicht dat onverstoorbaar blijft en/of er een close-up genomen wordt van McQueens voeten, die stevig op de grond blijven staan terwijl de gevel over hem heen valt.
- (kadrering) de uitsnede van het beeld bij aanvang van de scène ervoor zorgt dat het raam in de gevel onzichtbaar is voor de kijker, waardoor je nog niet weet dat McQueen ongedeerd blijft. (Dit vergroot het verrassingseffect, en maakt daarmee de onverstoorbare reactie van McQueen opmerkelijker.)
- (camerastandpunt) er geen camerabeweging is / de camera lang stilstaat waardoor de onverstoorbare houding van McQueen wordt benadrukt.

per juist antwoord 1

29 **maximumscore 1**

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:
De montage versterkt het 'onverstoorbare' doordat (een van de volgende):

- de aan elkaar gemonteerde beelden (van de camera's die aan verschillende kanten staan) de val van de gevel en de onverstoorbare houding van McQueen vanuit alle kanten laten zien (en de houding van McQueen daarmee veel nadruk krijgt).
- de herhaling van de val (van de gevel) aan elkaar gemonteerd is (loop), waarbij McQueen steeds onverstoorbaar blijft staan.
- de shots lang gehouden zijn en/of er weinig gewisseld is binnen de shots waardoor de onverstoorbare houding van McQueen wordt benadrukt.

Vraag	Antwoord	Scores
30	**maximumscore 2**	
	• afbeelding 2 (een van de volgende):	1
	– De pijl zorgt ervoor dat de vaas uit evenwicht is en sowieso valt, waardoor de val en daarmee de teleurstelling (over de mislukking) niet onverwacht is.	
	– De pijl wijst al de richting aan waarin hij gaat vallen, waardoor de val en daarmee de teleurstelling (over de mislukking) niet onverwacht is.	
	• afbeelding 3 (een van de volgende):	1
	– De geometrische vormen (volumes) van de stoel zijn (deels) onmogelijk / niet-functioneel geplaatst, waardoor het oncomfortabel zitten (en daarmee de teleurstelling van een niet goed zittende stoel) niet onverwacht is.	
	– Het zitvlak is schuin naar beneden gericht, waardoor het oncomfortabel zitten (en daarmee de teleurstelling van een niet goed zittende stoel) niet onverwacht is.	
31	**maximumscore 3**	
	• Aspect van de voorstelling (een van de volgende):	1
	– herkenbaar merk (Chanel)	
	– fantasiewezens en/of dieren met menselijke eigenschappen	
	– herkenbare gebouwen (Eiffeltoren)	
	• Kenmerk van de vormgeving (een van de volgende):	1
	– (kleur) zwart-wit	
	– (vorm) nadruk op contourlijnen (lijntekening)	
	– (vorm) het gebruik van stilering in vorm	
	– (ruimte) het ontbreken van schaduwen / plasticiteit (dieptewerking)	
	• Fišers' commentaar bestaat uit (een van de volgende, bijvoorbeeld):	1
	– het publiek laten zien hoe belachelijk of lachwekkend groepen toeristen en/of winkelende mensen zich gedragen.	
	– het publiek wijzen op kuddegedrag / meelopen met de massa (in de hedendaagse massacultuur).	
	– het publiek wijzen op de (buitensporige) status die bekende merken (zoals Chanel) hebben en/of het (buitensporige) belang dat mensen hechten aan het bezitten van merkartikelen.	
	– het publiek de leegte / het hedonisme van shopcultuur laten zien.	
32	**maximumscore 1**	
	De relativerende houding van kunstenaars past bij het postmodernisme, omdat (een van de volgende):	
	– bij het postmoderne denken de absolute waarheid niet serieus wordt genomen.	
	– het postmodernisme niet één waarheid kent.	
33	**B**	

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens.
Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 31 mei te accorderen.

Ook na 31 mei kunt u nog tot en met 9 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

6 Bronvermeldingen

blok 1

afbeelding 1	voorblad van het blijspel *Warenar*, 1617 https://www.kb.nl/sites/default/files/760e77_warenar.jpg
afbeelding 2	Johannes Vermeer, Het melkmeisje, ca.1660 https://www.verenigingrembrandt.nl/nl/kunst/het-melkmeisje
afbeelding 3	Rembrandt van Rijn, Marten Soolmans en Oopjen Coppit, 1634 https://www.rijksmuseum.nl/nl/marten-oopjen/objecten#/SK-C-1768,1, https://www.rijksmuseum.nl/nl/marten-oopjen/objecten#/SK-A-5033,0
filmfragment 1	Warenar, Mechels Miniatuur Theater, 1986 https://www.youtube.com/watch?v=8EttycewpHY
filmfragment 2	Warenar, Mechels Miniatuur Theater, 1986 https://www.youtube.com/watch?v=8EttycewpHY
filmfragment 3	Warenar, Mechels Miniatuur Theater, 1986 https://www.youtube.com/watch?v=8EttycewpHY
filmfragment 4	Warenar, Mechels Miniatuur Theater, 1986 https://www.youtube.com/watch?v=8EttycewpHY
filmfragment 5	Koefnoen, 2015 https://www.youtube.com/watch?v=pVfDtVFIr5Y
tekst 2	vertaald uit: John Morreall, Taking Laughing Seriously, Albany, NY: State University of New York, 1983

blok 2

afbeelding 1	De Franse manager uit Parade http://nyclovesnyc.blogspot.com/2009/04/french-manager.html
afbeelding 2	De Amerikaanse manager uit *Parade* https://adculture.com/pablo-picasso-paintings-50-best-works-of-art/
afbeelding 3	Picasso, *Violon*, 1913 https://wanford.com/violin-and-sheet-music-on-a-table-petit-oiseau-1913-by-georges-braque
afbeelding 4	Picasso, *Guitare*, 1913 http://mi-pinacoteca.blogspot.com/2017/08/pablo-picasso-iv-cubismo-analitico.html
filmfragment 1	*Parade*, uitgevoerd door Teatro Grande di Pompeii, 2017, DVD
geluidsfragment 1	Claude Debussy, *Arabesque no.1*, 1888-1891 https://www.youtube.com/watch?v=bOtd9P2cD50
geluidsfragment 2	Erik Satie, *Le Tango*, 1914 https://www.youtube.com/watch?v=OEuJ-7tx8rw
geluidsfragment 3	Erik Satie, *Le Piccadilly*, 1904 https://www.youtube.com/watch?v=sScd15eyoUU
geluidsfragment 4	Erik Satie voor *Parade*, 1917, DVD
geluidsfragment 5	Erik Satie, *Carrelage phonique*, 1917 https://www.youtube.com/watch?edufilter=NULL&v=4II7gjFrjs8
geluidsfragment 6	Nick Perito Orchestra, *Muzak: Stimulus Progression 5*, 1973 https://www.youtube.com/watch?edufilter=NULL&v=G2Z_YM5LD7M

blok 3

filmfragment 1	*The Little Colonel*, regisseur David Butler, 1935 https://www.youtube.com/watch?edufilter=NULL&v=arkkGjDpa8E
filmfragment 2	*Singin' in the rain*, regisseurs Stanley Donen, Gene Kelly, 1952 https://www.youtube.com/watch?edufilter=NULL&v=SND3v0i9uhE
filmfragment 3	*Singin' in the rain*, regisseurs Stanley Donen, Gene Kelly, 1952 https://www.youtube.com/watch?edufilter=NULL&v=SND3v0i9uhE
filmfragment 4	*Symphony in D*, choreografie Jirí Kylián, 1976 Nederlands Dans Theater in Jiri Kylian's Sinfonietta, Symphony in D, Stamping Ground (2006), DVD
filmfragment 5	*Symphony in D*, choreografie Jirí Kylián, 1976 Nederlands Dans Theater in Jiri Kylian's Sinfonietta, Symphony in D, Stamping Ground (2006), DVD
filmfragment 6	*Britain's got talent*, 2014 Nederlands Dans Theater in Jiri Kylian's Sinfonietta, Symphony in D, Stamping Ground (2006), DVD
tekst 2	vertaald uit: Isabelle Lanz, *Een tuin met duizend bloemen - Jiří Kylián 20 jaar Nederlands Dans Theater*, 1995
tekst 3	vertaald uit: John Morreall, *Taking Laughing Seriously*, Albany, NY: State University of New York, 1983

blok 4

afbeelding 1	slap stick https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a2/Bic_%28instrument%29.jpg
afbeelding 2	Feiko Beckers https://www.feikobeckers.com/merely-a-part-of-life/
afbeelding 3	Feiko Beckers https://www.feikobeckers.com/why-i-dont-own-a-sofa
afbeelding 4	Miķelis Fišers, *Winkelen voor buitenaardse wezens onder leiding van een gids*, 2017 https://jauns.lv/raksts/pastaiga/248514-mikelis-fisers-es-negleznoju-smukuma-pec
filmfragment 1	Buster Keaton https://www.youtube.com/watch?v=_J8XM1_rOTg
filmfragment 2	Bas Jan Ader, *Fall 1*, 1970 https://www.youtube.com/watch?v=W0mpVdt5aa0
filmfragment 3	Buster Keaton in *Steamboat Bill*, 1927 https://www.youtube.com/watch?v=_J8XM1_rOTg
filmfragment 4	Steve McQueen, *Deadpan*, 1997 https://www.youtube.com/watch?v=VM3mihPUbZs, http://blackfilm.tumblr.com/post/74788911054/steve-mcqueens-deadpan-1997-an-early-video-by
filmfragment 5	Feiko Beckers, fragment uit Kunstuur, 2018 https://www.avrotros.nl/kunstuur/video/broadcast/kunstuur-bekendmaking-winnaar-volkskrant-beeldende-kunst-prijs-25-02-2018/
filmfragment 6	*Wind*, regisseur Robert Löbel, 2013 https://vimeo.com/80883637
filmfragment 7	*Wind*, regisseur Robert Löbel, 2013 https://vimeo.com/80883637
tekst 4	vertaald uit: John Morreall, *Taking Laughing Seriously*, Albany, NY: State University of New York, 1983

Alle sites zijn voor het laatst geraadpleegd omstreeks augustus 2019

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.